

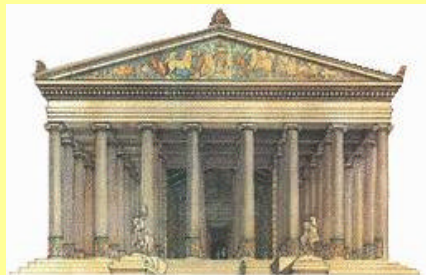
Echt Antwaerps

FORUM

van de joden van Antwerpen

Nr. 3
27 juni 2003

"twee joden, drie meningen"

Plein in Rome, tussen het Capitool en de Palatijnheuvel, waar burgers samenkwamen om publieke zaken te bespreken en recht te doen.

IS"XC

E-post-weekblad van de v.z.w. GOEDKOSJER

Henri Rosenberg
Hoofdredacteur

Mijn Daas Yochid

Nonchalante weldadigheid: kruimels voor iedereen

Wij worden overspoeld met sollicitaties voor weldadigheid. Het begint 's morgens in de synagoge met de vaste *sjnorrers* (= bedelaars) die onze stad rijk is en die hier blijkbaar in onze Vlaamse grond diepe wortels hebben geschoten en het gaat zo de ganse dag door.

Alle joodse instellingen in binnen- en buitenland doen beroep op onze vrijgevigheid. Wij worden dus geconfronteerd met een 'vraag' die het 'aanbod' ruimschoots overtreft. Immers zijn het honderden instellingen die dag in dag uit op ons afkomen.

Wij moeten dus een keuze maken en de meeste onder ons maken de **slechte keuze** om een kleine bijdrage aan iedereen te geven. Zo zijn zij van de 'last' af van de

dikwijls opdringerige professionele *sjnorrers*. Kruimels voor iedereen is dus de boodschap. Is dit wel wat de joodse wet ons oplegt?

Bovendien wordt de benadering van 'kruimels voor iedereen' thans onhoudbaar. De verslechterde algemene financiële toestand heeft ertoe bijgedragen dat de kroonjuwelen onder onze instellingen (waaronder de Jesode Hatora) zich in een moeilijk financieel parket bevinden, dermate dat er onafgebroken keuzes moeten gemaakt worden ten koste van de opvoeding van onze eigen kinderen.

De joodse wet, die het weldadigheidsgedoe reglementeert, schrijft voor dat en hoe wij moeten **afwegen** aan wie wij *tsedokko* (= weldadigheid) uitdelen. Naar joods recht is

het precies **niet** 'kruimels voor iedereen'. Het is eerder '**eigen moisdos eerst**'¹, waarmee bedoeld wordt dat de eigen instellingen in onze stad de voorkeur verkiezen.

Probleem is dat in onze stad zich een hele waaier aan instituties heeft ontwikkeld buiten de *shtetische* (= stedelijke) *moisdos*. Naast dé school (Jesode Hatora) en dé *Jeshive* in Wilrijk, bestaat in onze stad een groot aantal 'sectaire' schoolinstellingen van de Belzer gemeenschap, de Satmarer, de Wiznitzer, de Bobover (nu in vereffening), alsook 'vromere' meisjesscholen als de *Bais Chinuch*, *Bais Racxhel*, *Bnos Jerushalaim*..

Tot nu toe was het vanzelfsprekend dat al deze 'alternatieve' scholen voor hun financiering beroep deden op de '*shtetische oilom*' ofte de algemene orthodoxe niet-sectaire joden. Stadsgenoten die zelf in de Jesode Hatora zijn opgevoed en ook nu de opvoeding van hun kinderen aan deze instelling toevertrouwen, waren desalniettemin graag geziene geldelijke sponsoren voor Belz, Satmar, Bobov, Wiznitz edm. en financierden dus ook de concurrentiele scholen.

Ook zij die vinden dat deze scholen een compleet archaische opvoeding verstrekken, die de kinderen een zwaar handicap qua taal en leescapaciteit bezorgen en elke integratie later in het arbeidscircuit zwaar hypothekeren, bleven deze scholen desalniettemin subsidiëren. Dat gold natuurlijk niet in de andere richting en er zijn maar weinige Belzers, Satmarers, Bobovers of Wiznizers die de Jesode of de *Jeshive* subsidiëren, noch Belzers die de Satmarer instituties steunen of *vice versa*. In die kringen is het eerder '**ieder voor zich**'.

¹ De joodse wet voorziet ook dat een zekere voorrang dient te worden gegeven aan de *behoefigen* (niet de instellingen) in Israël.

De *shtetisher oilom* die geen voorstander is van dergelijke scholen zou zich o.i. voortaan moeten onthouden om deze instellingen nog te steunen. Het moet inderdaad nu ook voor ons worden 'ieder voor zich'. Zij die natuurlijk voorstanders zijn van dit soort onderwijs en hun kroost eraan toevertrouwen, kunnen natuurlijk exclusief 'hun' *moissed* blijven sponsoren.

Immers is het weldadigheidsgeld in onze stad **beperkt** en hebben wij naar joods recht de plicht om het rationeel aan te wenden voor wat –ieder in zijn visie-belangrijk is. Jesode is niet beter dan Satmar, noch Satmar beter dan Wiznitz, maar voor de Satmar-gezinde is 'zijn' school de beste, voor de Belzer is het 'zijn' school. Daarom steunt hij die ook exclusief.

Voor zij die de Jesode-opvoeding met als motto *Toiro im Derech Eretz*, de beste school vinden, bestaat de **religieuze plicht** om deze instelling maximaal en dus exclusief te steunen. Zij moeten hun *tsedokko*-geld dus niet opdelen tussen de verschillende andere scholen. Een school die geen sponsors in eigen kring heeft, waar zelfs de ouders geen voldoende schoolgeld betalen en die uit religieuze overtuiging (geen minimaal profaan onderricht) vrijwillig afziet van staatssubsidies, die moet dan maar verdwijnen als zij het financieel niet aankan. Het is dus o.i. volstrekt afkeurenswaardig dat men o.i.v. de Przeworsker chassidim, het financieel ter ziele gegane Bobover *Talmud Toire* thans tracht op kunstmatige financiële beademing te plaatsen van **gans de Jishoew**. Men moet de middelen hebben van zijn doelstelling: wil men een onderwijs op maat, zonder profane studies en dus zonder staatssubsidies, volgens deze of gene ideologie of (voor de meisjes) in het Jiddisch en écht volgens Sarah

Schnierer, dan is dat eenieders recht om dit na te streven. Men moet echter ook bereid zijn hiervoor diep in de **eigen** geldbeugel te tasten. Niet in die van de andersdenkenden.

In onze professionele zaken zijn wij rationeel, wikken en wegen wij wie van onze afnemers kredietwaardig is, welke de beste producten zijn, waar de beste relatie tussen kwaliteit en prijs zich bevindt. Wij wenden ons **eigen geld** dus op een wel doordachte manier aan. Wij kopen dus niet bij iedereen een beetje, maar enkel bij wie wij de besten achten.

Waarom zouden wij met het **goddelijke geld** (dat is immers het *hekdes*-geld dat we aan weldadigheid spenderen) zorgeloos en nonchalant omgaan, enkel om van het gezeur af te zijn van de professionele geldkloppers?

Echt Antwaerps FORUM wordt uitgegeven door de **v.z.w. GOEDKOSJER – Joodse Verbruikersvereniging**, Belgiëlei 195^a te 2018 Antwerpen. Verantwoordelijke uitgever: H. Rosenberg, Belgiëlei 195^a te 2018 Antwerpen. Medewerkers, schrijvers, tekenaars, fotografen worden niet betaald en zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen. *Echt Antwaerps FORUM* verschijnt vrijdag.

Redactie & Administratie: v.z.w. GOEDKOSJER – Joodse Verbruikersvereniging, Belgiëlei 195^a te 2018 Antwerpen. Tel.: 03 218 81 43 – Fax: 03 230 55 02. Webstek: www.goedkosjer.org E-post: forum@goedkosjer.org

Transcriptio Nuntiorum Hebdomadalis

Nuntii Latini 20.6.2003

RANIANI RENOVATIONES FLAGITANT

Teherani, in capite Iraniae, multa milia hominum contra regimen reclamantia democratiam flagitaverunt et administratores clericales vituperaverunt. Imprimis studentes Universitatis Teheranensis, condiciones patriae politicae aegre ferentes, postulaverunt, ut ajatollah Ali Khamenei a munere discederet vel amoveretur. Reclamationes, quae etiam in aliis urbibus exstiterunt, in tumultus mutatae sunt, cum vigiles voluntarii, regimen defendentes, reclamatores vehementer aggressi male mulcare coepissent. Moderatores clericales Americanos accusaverunt, quod tumultuantes sustinendo rebus Iraniae interioribus intervenissent et ita bellum psychologicum contra Iraniam intulissent. Washingtonienses credunt regimen Iraniae consuetudines cum ordinibus terroristicis habere. Praeterea timent, ne Iraniani in inceptis arma nuclearia parandi longius processerint quam creditum sit. Dubitant autem oppositionem Iraniae politicam aperte adiuvere, nam multis Iranianis USA est "magnus Satan", cuius auxilium oppositioni damnosius quam utilius esse possit.

Cogito, ergo sum...
Ik redeneer, dus ik besta...

In onze stad bestaat er een vrij homogene *chareidi* gemeenschap, die samen de **grootste georganiseerde joodse bevolkingsgroep** in onze stad uitmaakt. Met deze groep wordt, deels door haar eigen schuld omdat zij zich niet als

dusdanig profileert, grotendeels geen rekening gehouden door het joodse 'establishment'. Het is bijna "*et pour les chareidim, la même chose*", wat ons Vlamingen bekend in de oren klinkt.

De joodse gemeenschap wordt door dat establishment nog steeds voorgesteld als exclusief zionistisch, terwijl de *charedi* gemeenschap niets met de zionistische idee gemeen heeft. In tegendeel is zij –of waant zij zich– in Israël zelfs het slachtoffer van deze goddeloze ideologie, die de gevoeligheden van de *chareidim* ontziet en soms zelfs met de voeten treedt.

Vraagstelling om van gedachte te wisselen:

Moet de *chareidi*-gemeenschap in onze stad niet meer op een georganiseerde wijze van zich laten horen? Is het niet opportuun om een soort *chareidi*-Forum op te richten, dat deze gemeenschap naar buiten toe vertegenwoordigt? Wel zouden ze best een andere naam dan 'Forum' kiezen. Immers betekent 'forum' een debatplaats, een soort Hide Park Corner (maar dan in het antieke Rome) en heeft het niets te maken met de representativiteitsfunctie.

Rabbi Jeremy Rosen's Weekly Thoughts

www.yakar.org
www.yakar.org.uk

**Its not what you say, it's the way that you say it.
Numbers 13-15.**

Alastair Campbell is the communications director or as the expression has it the 'spin doctor' who is the power behind the throne of Tony Blair's government. He has been forced to appear before a committee of

Members of Parliament (the cross-party Commons Foreign Affairs Committee) to answer the charge that he and the government, doctored or, to use the phrase used by the press, 'sexed up' the reports on the threat posed by Saddam Hussein. The 'dodgy dossier' as it has come to be called. He and /or Tony Blair did this in order to persuade the British public and parliament of the necessity for the war against Iraq when in fact Hussein posed no serious threat at all. Amongst the charges is that a section of the dossier presented to parliament included pages lifted and not acknowledged from a doctoral thesis by an Arab student in America.

As Campbell admitted, there were indeed mistakes both in the compilation of the dossier and in some aspects of the presentation of the case.

Personally I think it was always a mistake to argue the case on Weapons of Mass Destruction rather than the evil of the regime and its de-stabilizing influence on the Middle East. But then misplaced loyalty to that corrupt excuse for inaction The United Nations which Tony Blair foisted on America for his own political reasons necessitated finding another excuse, because of the tradition of non-interference in the internal affairs of sovereign states, a stupid convention that has allowed the most pernicious of bloody dictators to survive long past their Mercy Killing dates.

But as to the claim that he or anyone else in government lied, Campbell poured scorn on these assertions and went further and accused the BBC of bias and demanded an apology. Well, Hello! Doesn't that strike a chord?

Naturally the BBC totally rejected the charge and the demand. For a long time many of us have been arguing that the BBC is not as neutral as it claims. Not that the BBC never presents an Israeli

point of view but the weight of reporting of casualties, the weight and biases of experts called, the weight of antagonistic rather than sympathetic spokespersons and correspondents presents an unbalanced view. Similarly the overwhelming bias towards reporting Arab casualties in Palestine rather than blacks in Africa in their hundreds of thousands, other Arabs and Berbers in Algeria or Hindus or Christians across the Ganges by their thousands, all go to resent an imbalanced picture.

In the United States one sees on national television a wide range of news and comment from across the political spectrum (granted of course the insularity of most of it). By contrast one is struck by the monolithic bias of British Television and News programmes. They focus overwhelmingly on the anti Blair bias of the twittering classes, the left wing anti Americanism that believes Iraqis would have been better served by Saddam Hussein than Allied liberation and of course that the war was an Israeli one against Muslims fought by proxy.

Now please don't assume therefore that I am against highlighting the mistakes of the Americans or the excesses and errors of any occupying force. Indeed, Sharon himself has admitted this in public. But I do look for balance in a State controlled medium otherwise lets free it up and privatize it and then those who don't like its slant can look elsewhere. I know in advance if I want a pro Palestinian viewpoint I can read the Guardian. Otherwise I can read The Sun or The Times. It is the monopoly I object to more than the viewpoint and as I understand it many Muslims think the BBC is biased the other way so lets just open it up and I won't have to pay for having my face slapped.

When the twelve spies came back from the Land of Canaan I'm sure the ten negative ones thought they were being totally objective. They were telling it as they saw it. Only two of them saw the very same things differently, not the facts but the wider picture, the background, the history. Without this wider perspective you get inaccurate reports and dodgy dossiers. I'm not suggesting Tony Blair is a modern day Joshua but I am saying the BBC is a modern day 'negative reporter' following in the footsteps of the negative explorers. Indeed the bad guys were 'reporters' (tarim) not spies (meraglim). And we know their impact from the response of the people afterwards. They were shouting the other point view down just like those howling mobs on BBC panel discussions who won't even let another opinion be offered and heard.

Halochu uitgelegd

משפט עברי

Prof. Dr. H. Rosenberg

The important prohibition of denunciation

Under Jewish law the prohibition on denunciation (=informing) is more than well-known and expressed in the Talmud [B.T. Avoda Zara, 26a] as follows: "*Rabbi Abbahu recited to Rabbi Jochanan: 'Idolaters and Jewish shepherds of small cattle need not be brought up though they must not be cast in, but those who act as priest to idols, informers and apostates may be cast in, and need not be brought up'*". Salomon Itzhaki (acronym: RASHI, 11th century), concludes, in his Responsa, from the Talmud that informers are outlaws, and that as a result they not only do not have to be rescued from a pit, but can moreover even be pushed into one. The Talmud [B.T. Rosh Hashana 17a] also states: "*Priests to idols, informers go to hell and will be doomed*

for many generations (...) and the hell will take an end, but there will not be an end to them".

Moses Maimonides (Chovel Umazik, VIII, 1) and Josef Caro (Sh. A., Choishen Mishpot, 388, 2) express the prohibition on denunciation as follows: *"he who (denounces and) gives his friend's money to a heathen, has to reimburse him even when he did not do it himself"*. Maimonides (ibid. and Edut XI, 10) and Caro (ibid. and Orach Chaim 36, 1) state further that it is worse to be an informer than a heathen, and the Tosaphists (Avoda Zara, ibid.) state that it is worse to be an informer than to be an apostate. Maimonides (ibid.) concludes that if an informer is cautioned beforehand, he can even be killed so as to prevent him from denouncing, but if he has already informed he can no longer be killed, according to Maimonides (ibid., VIII, 11) and Josef Caro (ibid., 11). See also Asher ben Yechiel (Responsa Rosh, Klal 17, 62), Responsa Rashbo by Salomon ben Adret (Vol. I, 181), Responsa Israel of Brunau (59), Responsa Pri Yitschak (10), who elaborate on this subject.

For centuries, informers have been punished severely (especially during the time when Jews had judicial autonomy). Thus, Josef Ibn Migash sentenced someone to death by stoning on Yom Kippur, even though it fell on a Sabbath day (despite the prohibitions of the Sabbath and of the Day of Atonement) [Responsa Zichron Yehudah, 75]. Isaac ben Sheshet (RIVOSH) also testified that until his time informers were condemned to death in Aragon, Valencia, Catalonia, Castillia and Navarro [Encyclopaedia Otzar Israel, V° Malshinut]. Jonas from Geronas and Salomon ben Adret themselves have turned over an informer to King Peter III of Aragon, who had him executed in the Jewish cemetery of the town in 1280.

The Spanish authorities granted the Rabbis permission to execute corporal punishment (including the death sentence). See Asher ben Yechiel or ROSH [Responsa, 13, 1 and 17, 8], Abraham Benvenisti, Simon ben Tsemach and his son also condemned informers to death, and Isaac Alfassi or RIF (Responsa, 186 and 266) and Maimonides (Responsa, 52, 210, 211, 362 and 448) and Asher ben Yechiel (Responsa, VI 27, VIII 1, XI 8, XV 10, XVII 1-2-4-5-6, LXVI 9, CI 1), Yom Tov Alashvili (Responsa RITVO,

CXXXI and CLXXXVI), Nissim Girondi or RAN (Responsa, XXV and LXII). Simon ben Tsemach warns in his Responsa Tashbats (Vol. II, 26) that those who have pity on the informers will be in their turn cruel to their contemporaries. He further states (Vol. III, 158) that if denouncing would not be condemned, everyone could be a potential victim thereof.

At the end of the Middle Ages, in the 14th century, a Rabbi named Shalstatt, Rabbi of the Alsace, condemned two informers to death and had them executed for having put the Jewish community of Strasburg in danger. [In Sefer Hamakne by Josef from Rosheim (edition Frenkel-Goldschmidt, p. 7), in Sefer Chachme Ashkenaz Be-Shulei Ha-Benayim, (I, p. 51, footnote 181), in M. Elon, Hamishpat Ha-Ivri, I, p. 51].

See also Responsa by Isaac from Pozen (n° 94), and Responsa Geonei Bathra'a (n° 51), who state that in order to condemn an informer it is sufficient to rely on a presumption, and it is not necessary to hear witnesses. It is even sufficient that an informer speaks to the competent authorities, and as a result action is taken by the authorities informed to assess the causal connection between the information and the damage done. See a similar view in Responsa by Meir from Lublin (n° 26). A contrary view of Meir di Boton is found in Responsa Maharam di Boton (n° 8), in which two witnesses testify in the absence of Simon, that the latter has informed the authorities. He states that such an indication is nevertheless insufficient to deprive this Simon of his irreproachable status [under Jewish law status - likewise property - is considered a refutable presumption]. Also consult Salomon Itzhaki (RASHI) in his Responsa (n° 174), the Responsa by the Geonim (ed. Assaf, n° 74), Responsa Meir from Rothenburg, quoted in Responsa by the Tosaphists (ed. I. Agus, Responsa of the Tosaphists, n° 65 and 74), Responsa by Isaac ben Abraham (ibid., n° 30), Chaim Ashkenazi in his Responsa Maharach Or Zaru'a (n° 80 and 141), Responsa Josef Kolon (New Responsa, n° 4), Responsa Eliezer ben Archa (n° 13, litt. 1), Responsa Benjamin Ze'ev by Benjamin ben Mattias (Vol. II, n° 422 until 425 inclusive) [with deviating opinion by Josef Taitazak (ibid. 425) and in Responsa Josef Taitazak, found in

n° 48]. See also Sefer Tomim Deim (n° 203) by Abraham ben David from Posquières (RABAD III) and Piskei Rikanti (n° 526, deleted in the Warsaw edition by the censure) by Menachem Rikanti, who stated that moreover an informer cannot be a reliable witness in a lawsuit. See also Joshua P. Bombach from Oswiecim (Auschwitz) in his Responsa Ohel Joshua (Vol. II, 68, litt. 2) and Yehudah Leib Graubart in Responsa Chavalin Bi-neimim (Choishen Mishpot, n° 99) and Joel Teitelbaum from Satmar in Responsa Divrei Joel (Vol. II, Choishen Mishpot, n° 135, litt. 1 and litt. 5; ibid. n° 136, litt. 1). This additional sanction leading to the unreliability of testimonies by informers already applies *stricto sensu* when a potential informer threatens to denounce [concerning this see Moses Maimonides Chovel U-Mazik, VIII, 5). Later on, however, this principle was weakened by Josef Caro in his supplements Bedek Ha-Bayit to his Bet Jossef (Turim, Choishen Mishpot, XXXIV, 32), who was followed by Moses Isserles in his Responsa (n° 13, by Naftali from Brisk). Also Chaim J. D. Azulai (CHIDA) in his supplement Shiyure Beracha with his commentary Birkei Jossef (Orach Chaim, n° 39, who refers to Moses Ibn Habib in Get Pashut). In the same pacifying sense: Yehudah Assad in Responsa Mahari Assad (Vol. I, n° 299) and Jacob Breish from Zurich in Responsa Chelkat Jacob (Vol. III, n° 96).

Furthermore concerning the importance of denunciation: Tsedakia ben Abraham known as the Physician from Rome in Shibulei Ha-leket (Vol. II, n° 46, p. 186), Chaim from Zans in Responsa Divrei Chaim (Choishen Mishpot, n° 47 and 67), Joshua Pinchas Bombach from Oswiecim in Ohel Joshua (Vol. II, 68, litt. 1 and n° 111) concerning somebody who was caught trading goods prohibited by law, but who would not be condemned if he would "denounce" the name of the supplier; this is strongly condemned by Bombach because of the prohibition on denunciation. See also Responsa Yehudah Assad (Vol. I, Yoreh Deah, n° 289) and Eliyahu Sema'e in Responsa Korban Ishe (n° 24) about someone who denounces his friend's goods under the same circumstances. See also Moses Israel in Responsa Massot Moshe (Choishen Mishpot, n° 68 and 69), Samuel Garmizan in Responsa Mishpetei Tsedek (Choishen Mishpot,

n° 129 and 130), David Salomon Eibeshitz in Responsa Naoth Deshe (n° 46 and 47), Asher A. Jungreiz in Responsa Menuchas Asher (Vol. III, n° 70) on denouncing a counterfeiter to the Stahlrichter (authorities). See also: Dov B. Weidenfeld in Responsa Dovev Meishorim (n° 102), Isaac Y. Frenkel in Responsa Derech Jeshara (n° 48), Isaac Jacob Reiness in Responsa Edut Be-Jacob (n° 80) concerning someone who informs a heathen that a Jew owes him money, while the heathen had forgotten about it; Israel Isser from Venice in Shaar Mishpot (Choishen Mishpot, n° 14, litt. 4), Moses Tumim in Responsa Devar Moische (second edition, n° 97), Jerachmiel Gerson Edelstein in Novellae ben Aryeh (n° 23), Israel Grossman in Responsa Netsach Jisrael (n° 26, litt. 15), Salomon Z. Braun (author of Shearim Metsuyanim Be-Halacha) in the Book Hamaor (p. 253) concerning the Kapo's who hit their Jewish brothers in the concentration camps during the Second World War, and sometimes killed them, with the question whether they could be brought before a secular court now [see also the summary in Shaarei Halacha by Zeev. D. Slonim (Vol. I, n° 113). Also consult Isaac I. Liebes in Responsa Beth Avi (Vol. III, Choishen Mishpot, n° 162), Shraga P. Schneebalg in Responsa Shraga Ha-Meir (Vol. I, n° 12), Moses Sternbuch in Responsa Tsjuvot Ve-Hanhagot (n° 807), Menashe Klein (alias Ha-Katan) in Responsa Mishne Haloche (Ed. I, Vol. VI, n° 313, litt. 2), who gives his opinion on a Jewish bookkeeper working at the American Tax Administration, and Chaim David Halevy in Devar Ha-Misjpot (Vol. I, n° 85, halacha 15). Finally, Isaac Ehlbaum in Responsa She'ilat Isaac (n° 134), who in principle condemns the fact that anyone would save himself or his fortune by denouncing another person.

The numerous Rabbinic authorities mentioned above show that denunciation has been severely sanctioned throughout the centuries by Jewish Law. For this reason - probably because of the heavy corporal punishment linked to it - the circumstances of the crime of "denunciation" have to be clearly assessed under Jewish law.

Next week: Tax evasion and customs fraud under Jewish Law.

(From: H. Rosenberg, Introduction to Jewish Law)

Medische rubriek

Dr. Henri Jakubowicz, arts

Maak van een luis geen huis

Met de regelmaat van een klok duikt een hoofdluizen-epidemie op in een of andere school. Ouders moeten dan vaak verlegen vaststellen dat ook hun kind(eren) aan getast is (zijn), alsof de hygiëne thuis niet zou deugen. De verplichting vanuit de schooldirectie om een doktersattest van behandeling/genezing mee te brengen alvorens in de klas toegelaten te worden stigmatiseert nog verder het gezin. Nochtans kan het anders, want luizen is geen verschrikkelijke plaag. Een afdoende behandeling is mogelijk, punt uit, en de dikwijls genomen bijkomende maatregelen zijn zinloos, zo blijkt uit een recent artikel in de *British Medical Journal*. Met paranoïde gedachten alle mogelijke resten van luizen willen uitschakelen, deze op de kledij, op lakens, voorwerpen, hoeft echt niet, een bron van infectie is daar immers niet meer aanwezig, net zomin als op dode neten in het haar. Kinderen van school houden omwille van die dode neten of, erger, ze van school daarom terugsturen is uit den boze, evenals het haar kort knippen. Laat uw haar niet grijs worden en laat u niet door schuldgevoelens overmannen omwille van onschuldige luizen.

OM EN ROND DE TALMUD

DE BABYLONISCHE TALMUD

De Babylonische *talmud* telt 2,5 miljoen woorden op 5894 bladzijden, waarvan een derde *halocho* en tweederde *aggada* (narratief gedeelte). De proportie van het narratieve gedeelte is veel groter in de Babylonische versie dan in de Palestijnse, waar de vertellingen slechts een zesde beslaan. In Palestina vormde de *aggada* een apart genre, dat zijn neerslag vond in de *Midrashim*, die alle Palestijns zijn. In Babylonië kende men geen afzonderlijk genre en werden de vertellingen in de *talmud* ingelast. De lange *aggadische* passus in het traktaat B. Megilla² is een typische *midrash* op het Boek Esther door Palestijnse *Ammoroïm* en is naar de inhoud vergelijkbaar met *Midrash Esther Rabbah*. Dit geldt eveneens voor de vertellingen over de Romeinse oorlog in het traktaat B. Gittin³, die wij terugvinden in *Eicha Rabba* (= *midrash* over de Klaagliederen).

Aan het gigantische werk dat de Babylonische *talmud* zou worden, werd begonnen ten tijde van de *Ammoroïm* Abba Aricha (alias Rav) en Samuel in de eerste helft van de derde eeuw tot aan het einde van de doceeractiviteit van Rabina in 499. Aan de *talmud* werd in verschillende rechtsacademies gewerkt, waarvan de voornaamste waren: Nehardea⁴,

² 15b-17a.

³ 55b-58a.

⁴ Mijn spelling van de plaatsnaam "Nehardea" met vocalizatie van de eerste medeklinker met een *sheva* i.p.v. met een *patach*, sluit aan bij de spelling in alle Griekse manuscripten en in de Latijnse vertaling van Josephus (Ant. XVIII, 311) en in M. Yeb., 16:7 (in MSS KAUFMANN, Parma en Parijs) en in Targum Pseudo-Jonathan ad Deut.

Sura, Pumbedita, Machuza, Naresh en Mata Mechasya.

Kenschetsend voor de Babylonische *talmud* is de intellectuele scherpzinnigheid en meticuleuze ingenuïteit die door de *Ammoroïm* aan de dag worden gelegd bij de analyse van een tekst of een onderwerp. Er is niets overbodig aan de *misjna* en de *misjna* herhaalt zich niet, zodat elk overbodig woord zijn betekenis wel heeft, naar dewelke de *Ammoroïm* speuren. Een *misjna* mag zelfs niet, zonder verborgen reden, iets 'herhalen' wat elders ook maar impliciet wordt gesteld of wat aan de hand van logica afgeleid kan worden uit een *misjna*. Dit geldt *a fortiori* voor een *Ammora* die niets moet verkondigen dat reeds in een *misjna* kan gevonden worden en indien hij dit toch doet, moet gespeurd worden naar het verschil met de *misjna* en dikwijls brengt die speurtocht een volledig nieuw inzicht of nuance in de *misjna* aan het licht.

De vergaande analyse van onderwerpen door de *Ammoroïm* heeft geleid tot het verkondigen in de *talmud* van algemene principes van de *halocho*. In de *misjna* was dit zelden het geval, omdat de *misjna* het heeft over *concrete* gevallen en dus niet over *abstracte* regels. Vooral de Babylonische *talmud* reduceert systematisch *halochos* tot algemene principes: *mukzeh*, elk voorwerp dat men niet voorziet op een Sabbat of feestdag te benutten; *davar she-eino mitkaven*, verboden werk op Sabbat of feestdag dat onoplettend wordt gedaan; *bereirah*, de rechtsgeldigheid van een daad, waarvan de clarificatie in de toekomst ligt; *chazaka*, de veronderstelling dat een voorwaarde die wordt aanvaard, zolang geldig

---

(II:26). Alle lexicografen volgen in hun woordenboeken (V^o Nehardea) deze schrijfwijze. ook KUTSCHA in zijn glossarium van Babylonisch Aramees (An Aramaic handbook, ed. F. ROSENTHAL, Part II/2, Wiesbaden, 1967, p. 64). Deze vocalizatie geeft wellicht een (populaire?) etymologie weer, die de plaatsnaam deriveert uit het Aramese *nehar* (rivier). een alternatieve vocalizatie met een *patach* als Nahardea steunt op de weergave in Flavius Arrianus (Parthica XI, fragment 10, ROOS, A.G., WIRTH, H.G., Vol. II, Leipzig, 1967, p. 230) en in Claudius Ptolemaeus (Geographia, V, 18.7, ed. NOBBE, C.F.A., reprint Hildesheim, 1966, p. 72).

blijft totdat men het tegenovergestelde leert; *zeh ve-zeh goirem*, twee oorzaken die tot één effect leiden; *gerama*, een onrechtstreekse oorzaak. Deze enkele voorbeelden zijn voornamelijk afkomstig van de Babylonische school en stellen een distillering van meer nauwkeurige algemene rechtsprincipes voor, uit ontelbare *halochos* uit de *misjna*, de *beraytot* en de *tosseftot*. Deze rechtsprincipes laten een veel duidelijker *approach* tot de *halocho* toe en zijn belangrijke instrumenten in de verdere ontwikkeling van de *halocho*⁵.

De *talmud* is ook een onschatbare bron aan informatie over het dagelijks leven, de gewoonten, het geloof en bijgeloof van joden en heidenen, de geschiedenis, de geneeskunde, de astronomie, de handel, de landbouw, de demonologie en andere vormen van magie, de plantkunde, de zoölogie en andere wetenschappen. Naast de juridische discussies en verordeningen over alle aspecten van het joods leven, bevat de *gemoro* homelitishe exegesen van de bijbel, morele gezegden en populaire spreekwoorden, gebeden, parabels, fabels, sprookjes, joodse en heidense folklore.

Over de Babylonische *talmud* werden tal van commentaren geschreven. De eerste dagtekenen uit de 10de eeuw. De eerste uitgebreide commentatoren van de *talmud* waren R. Gershon b. Judah uit Mainz (bijgenaamd "het Licht van de Diaspora") (960-1028)⁶ op Baba Batra, Taanit en de orde Kodeshim (behalve Zevochim) en R. Hananel b. Hushi'el (d. 1055) uit Kairouan. Het invloedrijkste commentaar op de *talmud* is echter dat van Rashi (R. Shlomo b. Isaac, 1040-1105). Rashi geeft een verklarende uitleg, anticipeert de problemen die een *talmud*-student kan tegenkomen, en corrigeert de tekst op talrijke plaatsen. Het werd aangevuld door de Tossafisten in de 12de en 13de eeuw, waaronder Rashi's schoonzonen R.

---

⁵ Voor een schets van de ontwikkeling van de *halocho* in een concreet geval (de voorrangsregels van de priester (kohen), zie: ROSENBERG, H., Shlomo ben Benoi, Antwerpen, 1996.

⁶ Dit werd recentelijk in twijfel getrokken en het schijnt juist te zijn het werk aan zijn discipelen toe te schrijven. R. Nathan b. Jechiel, auteur van de *Aruch*, citeert het werk als dat van de Rabbijnen uit Mainz of anoniem (liefst 550 keer).

Meïr b. Samuel en R. Judah b. Nathan en zijn kleinzonen R. Samuel b. Meïr (Rashbam) en R. Jacob b. Meïr Tam. De Tossafisten becommentariëren slechts deze passages waar zij van mening verschillen met Rashi, wat dikwijls een nieuwe lezing van de tekst onthult. Bovendien trachten zij discrepanties en contradicties tussen verschillende passussen uit andere traktaten op te heffen en te verklaren.

JOODS NIEUWS

Israëli's geheime wapen

26 juni 2003

Vanavond in TWEE VANDAAG: over Mordechai Vanunu, 's werelds eerste atoom-gijzelaar.

De Israëlische wetenschapper Mordechai Vanunu maakte in 1986 in een Engelse krant bekend dat Israël over atoomwapens en een kerncentrale beschikt. Hij betaalde hiervoor een hoge prijs. Na publicatie werd hij door de Israëlische geheime dienst ontvoerd uit Rome, en in een geheim proces veroordeeld. Volgend jaar komt hij vrij.

Twee terroristen gepakt: aanslag vrijdeld

25 juni 2003

In het centrum van Kfar Qasem zijn 2 inwoners van Nabloes aangehouden, waarvan één een rugzak met 10 kg explosieven en metaaldeeltjes bij zich had

Missie Gretta Duisenberg mislukt

23 juni 2003

Een delegatie Nederlandse en Belgische artsen onder leiding van Gretta

Duisenberg is niet welkom in Israël.

De Israëlische politie heeft gisteravond al twee Belgische artsen direct na aankomst in Tel Aviv met het eerste vliegtuig terug naar Brussel gestuurd. Een derde Belg en de Nederlanders worden later vandaag verwacht, maar ook zij zullen niet worden toegelaten. Duisenberg mag Israël wel in, maar volgens een woordvoerder van haar actiegroep 'Stop de Bezetting' zal ze uit solidariteit samen met haar delegatie terugkeren naar Nederland.

Een woordvoerder van het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken zei vanochtend dat 'de zogenaamde artsen' Israël binnen willen om louter politieke redenen en om te provoceren. "We kennen hun achtergrond." Hij wilde niet ingaan op de vraag waarom Gretta Duisenberg, een politiek actievoerster bij uitstek, het land wél in mag. Wel zei hij dat ze geen Israëlische regeringsvertegenwoordigers te spreken krijgt.

Petitie: UN and World Government Leaders

We, the undersigned, petition the United Nations, its Security Council, World Government Leaders to join Amnesty International and Human Rights Watch to declare that homicide/suicide bombings and acts of terror against civilians are "war crimes against humanity."

Furthermore, we insist that the United Nations, its Security Council and World Government Leaders declare that raising infants and children to become suicidal/homicidal bombers is a violation of fundamental human rights, a breach of the Geneva Convention and a war crime. We ask that those political, governmental, military and religious organizations and their leaders and supporters be prosecuted by the International War Crimes Tribunal to the full extent of International Law.

It is our firm belief that when these genocidal war crimes cease, populations will not have to

conduct defensive actions against terrorism. When that happens, there stands to be improved chances be peace in the world through negotiation and civilized conflict resolution. The petitioners firmly believe that conflicts in the Middle East and elsewhere can and must be resolved by diplomatic, political and negotiated means, but that when civilians are attacked by terrorists, there is no recourse but for defensive measures.

We have signed this position and sent it to people of all faiths, ethnic backgrounds and political beliefs with the hopes that the UN and World Leaders will not only vote to divest countries of their weapons of mass destruction, but upon the immorality and criminality of raising of innocents to kill other innocents.

<http://www.petitiononline.com/bombings/petition.html>

www.joods.nl

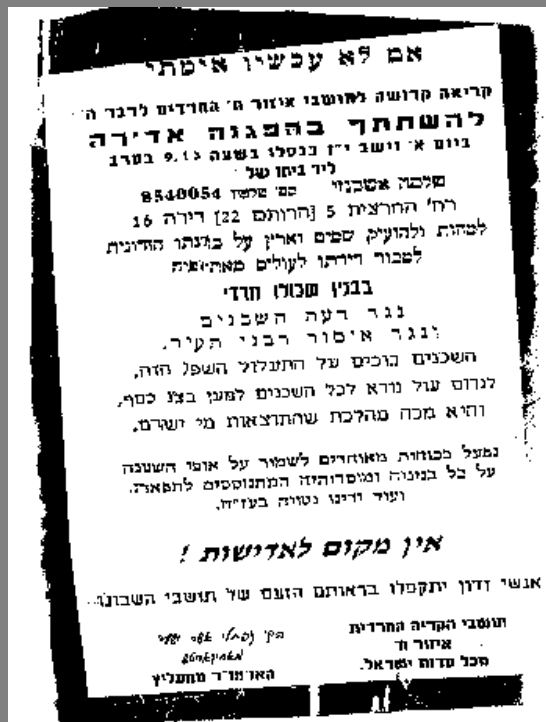

SHABBOS SHELACH

Hadlokas Hanerois: 21u44
 Plag Hamincho: 20u19
 Motse Shabbos: 23u15
 Rabbeinu Tam: 23u15

Hatzole: 03 289.00.00
 Shmira: 03 218.91.00

Curiosum

מתוך הכרזת:
 "השכנים נוכים על התעלול השפל הזה, לגנום עוול
 נורא לכל השכנים למען בצע כסף"

Rabbijn's verbod om een joodse Ethiopier een appartement te verkopen in een appartementsgebouw voor vrome joden.

Those were the days: over toen en nu

De gedaanteverwisseling van een *Shtetl*, doorheen de bril van de socioloog
door H. Rosenberg, socioloog

What's in a name. Toen heetten we nog Henri, Marcel, Josi, Jacqui, Fabian, Charlie. Vandaag is dit ondenkbaar. Orthodoxe Joden noemen zich nu respectievelijk: Chaim, Menachem Mendel, Jossef Moische, Jaacov Jossef, Shraga Feivish, Jechiel. Op zich lijkt dit verschijnsel -religieus gezien- een vooruitgang, omdat ook de Joden die in de oudheid Egypte verlieten geprezen werden omdat zij hun originele klederdracht, hun taal en hun joodse namen niet hadden gewijzigd. Daartegenover wordt echter ingebracht dat deze 'authentieke' generatie niettemin geen grote Thorageleerden heeft voortgebracht, terwijl de Rechtsgeleerden die de Babylonische Talmoed opstelden allen niet-joodse maar Aramese namen droegen, de seculiere klederdracht hadden aangenomen en Aramees spraken en niettemin tot Israël's grootste Wijzen worden gerekend.

Op één vlak heeft Antwerpen uitzonderlijk geen verandering ondergaan. In alle joodse centra was het toen nog de gewoonte dat orthodoxe Joden hogere studies deden en afstudeerden als geneesheren, advocaten, solicitors, boekhouders, ingenieurs edm., wat tot gevolg had dat er heden ten dage in Parijs, Londen, New York, Zürich, een ganse generatie bestaat van orthodoxe intellectuelen. Toen reeds was Antwerpen op dit vlak 'vooruitstrevend', omdat haast niemand (ook niet-vromen) er studeerde en dit wellicht het gevolg was van het bloeiende en vooral zeer winstgevende diamantkloverberoep.

Hoofdstuk II: Spiegeltje, spiegeltje, wie is de vroomste in het land ?

Analfabetisme: een streefdoel. Heden ten dage is de trend over gans de wereld omgebogen en is het ondenkbaar dat orthodoxe jongeren nog zouden studeren. Orthodoxe artsen, advocaten, boekhouders en intellectuelen in het algemeen worden bijzonder schaars en in orthodoxe kringen wordt trouwens het analfabetisme als een religieus ideaal geprezen. Zelfs het aanleren van een profane taal wordt afgeraden (alleszins niet aangemoedigd) door de meest prestigieuze religieuze autoriteiten. Op dat punt was Antwerpen dus bijzonder progressief en vertoonde het een merkwaardige vroegrijpheid.

L'habit fait le moine. Thans worden allerlei ge- en verboden gedecreteerd door met 'moreel welzijn' belaste opvoeders (een onbekend begrip in mijn tijd). Zo is het verboden om op school oorbellen te dragen die langer uitvallen dan de oorlel, panty's met motieven of kniekousen. Verjaardagsfeesten houden in het PIZZAPARK, bioscoopbezoek of make-up is uit den boze. Langer haar dan de schouders moet verplichtend vastgebonden worden.

Niet alleen worden deze richtlijnen uitgevaardigd, maar zij worden ook daadwerkelijk in hun tenuitvoerlegging

gecontroleerd door *censores morum*: lengte van jurk wordt meetkundig nagekeken en verboden kniekousen worden nauwlettend opgespoord, evenals bioscoopbezoek. Op school worden trouwens punten toegekend voor 'Tsnioes' (kuisheid).

Maar ook orthodoxe vrouwen kregen het te verduren: zij hadden amper massaal gekozen om het bijbelse verbod van onbedekte hoofd voor gehuwde vrouwen na te leven dank zij de modieuze pruiken, of er ontstond een beweging die propaganda begon te voeren precies tegen deze pruiken. Om vroom te zijn moest men lelijk zijn en de Rabbinaal verboden woerden: een bedekking bovenop de pruik was de boodschap en de pruiken mochten niet te modern zijn (plots ontpopten zich sommige Rabbijnen tot ware modespecialisten), niet te lang, niet gekruld edm.⁽¹⁾

Deze Rabbijnen preekten dat deze verboden geen individuele zaak waren, maar dat ze desnoods met druk of geweld dienden te worden opgelegd.

Vooraf in Israël groepeerden zich vrouwen (met zelf weinig gevoel voor esthetiek of weinig schoonheid te bieden, beweren kwade tongen) in morele controlegroeperingen die een ware terreur doen heersen bij pruikenhandelaars en -coiffeurs.

Dames met niet goed bevonden pruiken worden aangevallen met verfspuitbussen, in de hoop dat een geruïneerde modieuze pruik de plaats zal ruimen voor een pruik die ouderwets is. In Antwerpen zijn we nog niet zo ver, maar de prognose is toch niet verheugend voor modebewuste dames.

Shtetl-nieuws

Dayan Honig heeft een dak boven het hoofd

De *Kehille* heeft eindelijk een *standesgemaess* appartement aangekocht voor Dayan Honig.

Rabbin A. Honig

© 2003 Stefansky

Rebbetzen Kreiswirth verliest haar dak boven het hoofd

Rebbetzen S. Kreiswirth ontving een -aan haar zoon Rabbi Dov Z. Kreiswirth gericht-schriftelijk verzoek vanwege de *Kehille* om haar appartement aan de Quinten Matsyslei te verlaten of er voortaan de kosten van zelf te betalen. Er wordt haar genotificeerd dat de financiële toestand van de *Kehille* niet langer toelaat een appartement te hare beschikking te stellen. In een eerste stadium worden de **kosten** van het appartement van het weduwepensioen van de *Rebbetzen* afgehouden en in een tweede stadium zal ook **huur** worden afgehouden. Blijkbaar heeft de *Kehille* onbeperkte geldmiddelen om de nieuwe *Dayan* ter wille te zijn met de **aankoop van een appartement** van om en rond € **500.000,00**, maar schieten haar geldelijke middelen tekort om een appartement dat ze van wijlen Lazar M. Friedman als gift ontving, ter

beschikking te blijven stellen van de weduwe van onze Rov. Hier komt nog bij dat wijlen R. Shloime Klagsbald beloofd had dat na het heengaan van onze Rov, zijn weduwe het appartement levenslang zou mogen blijven bewonen, wat ook normaal is. De ironie bij dit alles is de handelswijze van de *Kehille* tegenover de *almone* (= weduwe) van onze Rov (waarom bijv. per brief?), wanneer men weet hoe delicaat onze Rov omging met *almones* (en wezen). Immers herhaalde onze Rov dat hij voor weduwen en weeskinderen van de angst bibberde, omdat G'd *himself* als "vader der wezen en rechter der weduwen" (Psalmi, 68:6) zich over hun lot ontfermt. Blijkbaar ligt de gevoelsdrempel in de *Kehille* wat hoger...

De Stad keurt een Rabbijn Ch. Kreiswirthstraat goed

"Op 21 mei 2003 besliste het college Rabbijn Chaïm Kreiswirth op te nemen in de reservelijst van straatnamen. (...) In de toekomst kunnen er echter rond het nieuw aan te leggen 'Kievitplein' mogelijkheden ontstaan om een straat of plein te benoemen naar Rabbijn Chaïm Kreiswirth. Op die manier wordt de verdienste van de overleden opperrabbijn Chaïm Kreiswirth voor de Israëlitische orthodoxe gemeente van Antwerpen gewaardeerd", aldus de brief van de Stad Antwerpen dd. 4 juni 2003.

Culinair Nieuws door Michel Sommerfeld

ALBANIAN ROAST CHICKEN
Serves: 6-8

1 large chopped onion
3 tablespoons salad oil
7 cups (about 3=BD pounds) drained sauerkraut
1 tablespoon paprika
2 teaspoons caraway seeds
(Fr.Carvi=cumin sauvage)
6 pound roasting chicken
Salt and pepper as desired

DIRECTIONS:

Saute onion in oil until golden, stirring often. Combine

sauerkraut, paprika, and caraway seeds with onion. Spoon as much kraut mixture as possible into the body cavity of the chicken. Reserve remainder of kraut for later.

Place chicken on roasting rack in a shallow roasting pan. Bake at 325 degrees for 1 1/2 hours. Remove pan from oven, take chicken out. Pour off fat in bottom of pan. Spread remaining kraut in bottom of pan and set chicken in pan. Bake another 1/2 to 1 hour until brown. Season as desired.

Leftovers make great sliced chicken and sauerkraut sandwiches.

SPREUK VAN DE WEEK

"I will punish all that oppress' (Jer. 30:20), -even collectors for charity, who sometimes exact contributions beyond the giver's means"

(Rav, Baba Bathrah, 8b)

